

Komparativní analýza podpor hospodaření v méně příznivých oblastech (LFA) v postkomunistických zemích střední evropy

Comparative Analysis of the Farming Subventions in Less-favoured Areas (LFA) in the Middle-european Post-communistic Countries

Svitáková Bohumila

Abstrakt

Hospodaření v méně příznivých oblastech přináší zemědělcům jisté nevýhody, které jsou kompenzovány tzv. platbami LFA. Cílem tohoto článku je komparativní analýza těchto plateb ve čtyřech postkomunistických zemích střední Evropy – České republice, Slovensku, Polsku a Maďarsku. Článek je rozdělen do dvou částí. Nejprve je popsán systém plateb LFA a srovnány podmínky jejich získávání a výše jejich sazeb. Druhá část je zaměřena na dopady plateb LFA na ekonomické výsledky zemědělských podniků. Propojením těchto částí získá čtenář komplexní pohled na problematiku plateb LFA ve zkoumaných státech Evropské Unie.

Klíčová slova: zemědělské dotace, platby LFA, FADN

ÚVOD

Společná zemědělská politika v Evropské Unii se začala uplatňovat od roku 1962 a již od roku 1975 se zaváděla podpora zemědělství v méně příznivých oblastech. Tato podpora je důležitá pro zemědělce, kteří hospodaří v horských, podhorských či jinak znevýhodněných oblastech (= v méně příznivých oblastech), z důvodu nižší konkurenceschopnosti, které dosahují oproti zemědělským podnikům hospodařícím mimo tyto oblasti. Tento článek zkoumá strukturu a zvláště rozdíly těchto plateb ve čtyřech postkomunistických zemích střední Evropy – Polsku, Slovensku, Maďarsku a České republice. Tyto země byly vybrány z důvodu obdobného vývoje a současného vstupu do Evropské Unie v roce 2004. V první části je přiblížena podstata dotací LFA a vytýčeny rozdíly v podmínkách získání a platbách v jednotlivých zemích. Druhá část se zabývá vlivem plateb LFA na ekonomické výsledky zemědělských podniků v daných zemích v jednotlivých oblastech LFA v konfrontaci s oblastmi mimo LFA. Cílem tohoto článku je vytvoření komplexního pohledu na problematiku plateb LFA ve zkoumaných státech Evropské Unie a jejich dopady na ekonomické výsledky zemědělských podniků.

1 PODPORY HOSPODAŘENÍ V MÉNĚ PŘÍZNIVÝCH OBLASTECH (LFA)

V Evropské Unii se podpora zemědělství v méně příznivých oblastech (LFA – less-favoured areas) formou finančních příspěvků začala řešit v roce 1975. Jejím cílem bylo podpořit pokračování zemědělství v oblastech se strukturálními a přírodními nevýhodami, aby byla zajištěna minimální úroveň zalidnění a údržba krajiny. V současné době je dána nařízením Rady (ES)

1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD). Tuto podporu zemědělcům nalezneme pod osou 2. Jejím cílem je zlepšování životního prostředí a krajiny podporou hospodaření s půdou.

Platby LFA mají dle preambule (33) nařízení Rady (ES) 1698/2005 za cíl: „*prostřednictvím stálého využívání zemědělské půdy přispívat k zachování venkova a k zachování a podpoře udržitelných systémů zemědělského hospodaření*“: [1] Mají tak zajistit životaschopnost zemědělských podniků v podmínkách, kdy bez těchto podpor by nebyly konkurenceschopné a jejich další hospodaření na půdě by bylo ohroženo. Nekonkurenceschopnost zemědělců, hospodařících v LFA je dána nižší efektivitou výroby a vyššími náklady na výrobu než v oblastech mimo LFA. Mezi hlavní důvody nižší konkurenceschopnosti zemědělců v LFA zvláště patří:

- kratší vegetační doba,
- nižší jistota výnosů,
- vyšší náklady na ustájení hospodářských zvířat a na zpracování píce pro zimní období,
- nízké ha výnosy plodin vlivem nízké úrodnosti půdy,
- vyšší náklady na obhospodařování zemědělské půdy kvůli svažitému terénu.

Méně příznivé oblasti se dělí na dva základní typy, a to na horské oblasti a na jiné než horské oblasti. Článek 50 nařízení Rady (ES) 1698/2005 stanovuje kriteria pro vymezení daných oblastí následovně:

„Aby byly horské oblasti způsobilé pro platby, musí se vyznačovat značným omezením možností využití půdy a vysokými náklady na její obhospodařování:

- a) z důvodu velmi náročných klimatických podmínek daných nadmořskou výškou, v jejichž důsledku je podstatně zkráceno vegetační období;*
- b) v nižších nadmořských výškách v převážně velmi svažitých oblastech, ve kterých nelze využít mechanizace nebo které vyžadují použití velmi nákladného zvláštního vybavení, nebo z obou důvodů, pokud znevýhodnění vyplývající z každého zvlášť je sice méně závažné, ale jejich kombinací vzniká stejné znevýhodnění.*

Aby byly způsobilé pro platby podle čl. 36 písm. a) bodu ii), musí být jiné než horské oblasti uvedené v odstavci 2 tohoto článku postiženy:

- a) výraznými přírodními nevýhodami, zejména nízkou úrodností půdy nebo špatnými klimatickými podmínkami, a z hlediska hospodaření s půdou je důležité zachovat v nich extenzivní zemědělskou činnost, nebo*
- b) zvláštními nevýhodami, a za účelem zachování nebo zlepšení životního prostředí, zachování krajiny a turistického potenciálu oblasti nebo za účelem ochrany pobřežního pásma by v nich mělo být zachováno hospodaření s půdou.“ [1]*

Do jiných než horských oblastí byly zahrnuty dosavadní „Ostatní“ oblasti LFA a oblasti se „specifickými omezeními“.

1.1 Podmínky plateb LFA a jejich sazby

Obecné podmínky pro získání plateb LFA a jejich sazby jsou dané Evropskou Unií (nařízení Rady (ES) 1698/2005). Při tvorbě Programů rozvoje venkova na období 2007-2013 si však tyto podmínky každá země EU přizpůsobila do určité míry specifčnosti své krajiny. Proto obecné podmínky budou popsány v úvodu pro všechny země společně a jednotlivá specifika sazeb a podmínek budou popsány pro každou zkoumanou zemi zvlášť.

- Dotace má formu platby poskytované jako sazba v Kč na hektar zemědělské půdy.
- Žadatel musí hospodařit nejméně na zemědělské půdě v méně příznivých oblastech (LFA) po dobu 5 kalendářních let následujících po roce, za který mu bude poprvé poskytnuta platba.
- Žadatel musí hospodařit v souladu s podmínkami dobrého zemědělského a environmentálního stavu stanovenými v souladu s článkem 5 a přílohou IV nařízení Rady (ES) 1782/2003
- Žadatel musí po přechodu na plný systém přímých plateb splňovat v celém hospodářství závazné požadavky podle článků 4 a přílohy III nařízení Rady (ES) 1782/2003 (Cross-compliance).
- Maximální sazba LFA pro horské oblasti činí 250 EUR/ha a maximální sazba pro jiné než horské LFA činí 150 EUR na hektar zemědělské půdy.
- V souvislosti s rizikem vyplácení nadměrných plateb LFA je v nařízení Rady (ES) 1698/2005 čl. 37 odst. 4 zavedeno jejich povinné snížení pro plochu, přesahující práh výměry, který si určí členské státy ve svých programech.

Česká republika

V České republice tvoří méně příznivé oblasti 58,9 % z celkové výměry zemědělské půdy. Do horských oblastí spadá 23,6 % půdy a do jiných než horských 35,3 % (z toho do ostatních LFA 28 % a do LFA se specifickými omezeními 7,3 %).

- Žadatel musí být fyzická nebo právnická osoba, musí vstoupit do opatření a hospodařit nejméně na 1 ha zemědělské půdy evidované v evidenci LPIS s kulturou travní porost v méně příznivých oblastech (LFA) po dobu 5 kalendářních let následujících po roce, za který mu bude poprvé poskytnuta platba.
- Žadatel je povinen zajistit, aby kultury travních porost byly spásány nebo minimálně dvakrát ročně posečeny (v odůvodnitelných případech jedenkrát roně) ve stanoveném termínu. Posečená hmota bude z pozemku odklizená.
- Žadatel musí dodržovat intenzitu chovu býložravců ke stanovenému dni v intervalu 0,2 DJ¹ /ha travního porostu až 1,5 DJ/ha evidované zemědělské půdy obhospodařované žadatelem, nejde-li o hospodaření v ochranných pásmech 1. stupně stanovených k ochraně vydatnosti nebo zdravotní nezávadnosti vodních zdrojů povrchových nebo podzemních vod určených pro zásobování pitnou vodou.

Sazby plateb dle jednotlivých oblastí² jsou uvedeny v následující tabulce.

Tab.1 - Sazby plateb LFA v České republice v letech 2007-2014. Zdroj: vlastní zpracování dle [2]

diferenční procento	horské oblasti	ostatní oblasti	oblasti se specifickými omezeními
<i>základní platba</i>	149 EUR/ha	111 EUR/ha	114 EUR/ha
105%	157 EUR/ha	117 EUR/ha	

1 DJ = dobytčí jednotka

2 Rozdělení oblastí je dle kritérií pro období 2004-2006 na tři části na horské, ostatní a specifické.

100%			114 EUR/ha
90%	134 EUR/ha		
85%		94 EUR/ha	91 EUR/ha

Diferenční procento pro jednotlivé sazby je užíváno pro další rozdělení daných oblastí na určité podkategorie pro horské oblasti na H_A a H_B , pro oblasti ostatní na O_A a O_B , a pro oblasti specifické na S a S_x .

Slovensko

Na Slovensku tvoří méně příznivé oblasti 50 % z celkové výměry zemědělské půdy. Do horských oblastí spadá 20 % půdy a do jiných než horských 30 % (z toho do ostatních LFA 16 % a do LFA se specifickými omezeními 14 %)

Podmínky získání podpory jsou převážně základní podmínky dané EU. Navíc musí žadatel dodržovat:

- Žadatel musí vstoupit do opatření a hospodařit nejméně na 1 ha zemědělské půdy evidované v evidenci LPIS v méně příznivých oblastech (LFA) po dobu 5 kalendářních let následujících po roce, za který mu bude poprvé poskytnuta platba.

Sazby plateb dle jednotlivých oblastí³ jsou uvedeny v následující tabulce.

Tab. 2 - Sazby plateb LFA na Slovensku v letech 2007-2013. Zdroj: vlastní zpracování dle [3]

diferenční procento	horské oblasti	ostatní oblasti	oblasti se specifickými omezeními
<i>základní platba</i>	<i>115,2 EUR/ha</i>	<i>56,96 EUR/ha</i>	<i>42,52 EUR/ha</i>
155%		88,28 EUR/ha	
130%		74,03 EUR/ha	55,27 EUR/ha
125%			53,15 EUR/ha
120%		68,36 EUR/ha	
110%	126,71 EUR/ha		
100%	115,2 EUR/ha	56,96 EUR/ha	
95%		54,11 EUR/ha	40,4 EUR/ha
90%	103,69 EUR/ha		38,29 EUR/ha
85%			36,14 EUR/ha
75%	86,39 EUR/ha		
70%		39,87 EUR/ha	
55%		31,34 EUR/ha	25 EUR/ha

Diferenční procento pro jednotlivé sazby je užíváno pro další rozdělení daných oblastí na určité podkategorie pro horské oblasti na H_1 , H_2 , H_3 a H_4 , pro oblasti ostatní na $O_{1/1}$, $O_{1/2}$, $O_{1/3}$, O_2 , O_3 , $O_{4/1}$, $O_{4/2}$, a $O_{4/3}$, a pro oblasti specifické na S_1 , S_2 , S_3 , S_4 , S_5 a S_6 .

³ Rozdělení oblastí je dle kritérií pro období 2004-2006 na tři části na horské, ostatní a specifické.

Polsko

V Polsku tvoří méně příznivé oblasti 51,2 % z celkové výměry zemědělské půdy. Do horských oblastí spadá 1,2 % půdy a do jiných než horských 50 % (z toho do ostatních LFA 41,8 % a do LFA se specifickými omezeními 1,9 %)⁴.

Podmínky získání podpory jsou převážně základní podmínky dané EU. Navíc musí žadatel dodržovat:

- Žadatel musí vstoupit do opatření a hospodařit nejméně na 1 ha zemědělské půdy (orná půda, sady, stále louky, pastviny) v méně příznivých oblastech (LFA) po dobu 5 kalendářních let následujících po roce, za který mu bude poprvé poskytnuta platba.
- Pro žadatele platí pravidlo degresivity. Pokud zemědělský podnik obdělává půdu do 50 ha náleží mu 100 % základní platby LFA. V případě, že obdělává 50 – 100 ha náleží tomuto podniku 50 % základní platby. Pokud obdělává 100- 300 ha náleží mu 25 %. Při obdělávání 300 a více ha tento žadatel nemá nárok na platby LFA.

Sazby plateb dle jednotlivých oblastí⁵ jsou uvedeny v následující tabulce.

Tab. 3 - Sazby plateb LFA v Polsku v letech 2007-2013. Zdroj: vlastní zpracování dle [4]

diferenční procento	horské oblasti	ostatní oblasti	oblasti se specifickými omezeními
<i>základní platba</i>	81,9 EUR/ha		67,6 EUR/ha
		45,9 EUR/ha	
		67,6 EUR/ha	

V Polsku se nerozdělují platby dle diferenčních procent jen ostatní oblasti jsou rozděleny do dvou kategorií na Ostatní oblasti I. (se sazbou 45,9 EUR/ha) a Ostatní oblasti II. (se sazbou 67,6 EUR/ha).

Maďarsko

V Maďarsku tvoří méně příznivé oblasti 14 % z celkové výměry zemědělské půdy tzn. 884 tis. ha. Horské oblasti se v této zemi nevyskytují, do jiných oblastí než horských spadá 14 % zemědělské půdy (z toho do ostatních LFA 6,3 % a do LFA se specifickými omezeními 7,7 %).

Opět jsou podmínky získání podpory z velké míry shodné se základními podmínkami EU. Navíc musí žadatel dodržovat:

- Žadatel musí být uživatel půdy a hospodařit nejméně na 1 ha zemědělské půdy (orná půda, pastviny) v méně příznivých oblastech (LFA) po dobu 5 kalendářních let následujících po roce, za který mu bude poprvé poskytnuta platba. Minimální výměra pozemku by měla být alespoň 0,3ha.
- Platby LFA se neposkytují při pěstování ozimé a jarní pšenice, rýže, slunečnice, kukuřice, cukrovky, brambor, technicky využitelných obilovin a zeleniny.
- Na platby LFA nemají nárok podniky s větším než 50% vlastnictvím státu.
- Pro žadatele platí pravidlo degresivity dle následující tabulky (Tab. 4).

4 Údaje z roku 2006.

5 Rozdělení oblastí je dle kritérií pro období 2004-2006 na tři části na horské, ostatní a specifické.

Tab. 4 - Degresivita plateb LFA v Maďarsku. Zdroj: [5]

výměra obdělávané půdy (ha)	procento platby
1-50,99	100 %
51-100,99	90 %
101-300,99	80 %
301-500,99	70 %
501 a více	50 %

Sazby plateb dle jednotlivých oblastí jsou uvedeny v následující tabulce (Tab. 5).

Tab. 5 - Sazby plateb LFA v Maďarsku v letech 2007-2013. Zdroj: vlastní zpracování dle [5]

diferenční procento	horské oblasti	ostatní oblasti	oblasti se specifickými omezeními
<i>základní platba</i>		85,9 EUR/ha	10,94 EUR/ha

Srovnání

Na závěr této části bych ráda porovнала výši základních sazeb podpor LFA ve zkoumaných státech v přepočtu na Kč (k 13.3.2009 – 27 CZK/EUR).

Tab. 6 - Sazby plateb LFA v letech 2007-2013 v CZK/EUR. Zdroj: vlastní zpracování

	horské oblasti	ostatní oblasti	oblasti se specifickými omezeními
Česká republika	4 023	2 997	3 078
Slovensko	3 110	1 538	1 148
Polsko	2 211	1 239 / 1 825	1 825
Maďarsko		2 319	295

Průměrná platba LFA na hektar na Slovensku je téměř o ¼ nižší než v České republice. Také v Polsku a Maďarsku jsou hodnoty o mnoho nižší než v ČR. Tyto vyšší sazby jsou kompenzovány striktnějšími podmínkami pro získávání plateb LFA v České republice (platby jen travní porosty v oblastech LFA a nutnost dodržovat intenzitu chovu býložravců), proto oprávněná výměra pro získání plateb LFA je o mnoho nižší než skutečná výměra oblastí LFA. V Polsku a Maďarsku je kromě nízké sazby LFA navíc aplikována redukce sazeb u velkých zemědělských podniků.

2 VLIV PLATEB LFA NA EKONOMICKÉ VÝSLEDKY ZEMĚDĚLSKÝCH PODNIKŮ

K posouzení vlivu LFA na ekonomické výsledky zemědělských podniků využiji databázi FADN EU, která shromažďuje technická a ekonomická data o zemědělských podnicích v EU tak, aby bylo možno získat informace o ekonomické situaci v zemědělství v daných státech EU. Tato databáze využívá speciální metodiku, jež je popsána v následující části.

2.1 Metodika FADN

Základním ukazatelem FADN je celková zemědělská produkce. Ta je dána součtem produkce rostlinné výroby, produkce živočišné výroby a ostatní produkce. Součet provozních dotací a celkové zemědělské produkce pak udává celkové výnosy z provozní činnosti. Pokud k tomuto součtu přidáme saldo investičních dotací a daní získáme celkové výnosy farmy. Na straně nákladů stojí výrobní spotřeba složená z přímých nákladů a ostatních nákladů, odpisy a externí faktory zahrnující mzdové náklady, pachtovné či úroky. Rozdíl mezi celkovými výnosy a celkovými náklady pak tvoří důchod ze zemědělské činnosti. Saldo provozních dotací a daní získáme následovně. Od celkových provozních dotací, mezi které patří celkové dotace na plodiny, na zvířata a ostatní dotace odečteme daně (především daně z pozemků a budov) a přičteme bilanci DPH (DPH z tržeb + DPH vrácená správcem daně – DPH z nákupů). Hrubou přidanou hodnotu získáme rozdílem mezi celkovými příjmy z provozní činnosti a výrobní spotřebou, čistou přidanou hodnotu ještě odečtením odpisů (od hrubé přidané hodnoty). Toto odvození ukazatelů ekonomických výsledků znázorňuje následující schéma (Obr. 1).

Celková zemědělská produkce Total output			Saldo provozních dotací a daní Balance current subsidies & taxes	
Produkce RV Output crops & crop products	Produkce ŽV Output livestock & livestock products	Ostatní produkce Other output		
Výrobní spotřeba Intermediate consumption		Hrubá přidaná hodnota Gross farm income		
Přímé náklady Specific costs	Ostatní věcné náklady Farming overheads			
		Odpisy Depreciation	Čistá přidaná hodnota Farm Net Value Added	Saldo investičních dotací a daní Balance subsidies & taxes on investment
		Externí faktory External factors		
Mzdové náklady Wages	Pachtovné Rent	Úroky Interest	Důchod ze zemědělské činnosti Family Farm Income	

Obr. 1 - Odvození ukazatelů ekonomických výsledků podle metodiky FADN EU. Zdroj: [1,2]

2.2 Dopady plateb LFA na ekonomické výsledky zemědělských podniků

Dříve než zhodnotím dopady plateb LFA na ekonomické výsledky zemědělských podniků přiblížím základní ekonomické charakteristiky průměrného podniku ve zkoumaných oblastech jednotlivých zemích.

Platby LFA jsou vypláceny z důvodu kompenzace znevýhodnění při hospodaření v méně příznivých oblastech. Pokud z tabulky číslo 7 srovnáme velikost pracovní síly využívané v zemědělských podnicích, tak nelze zaznamenat velký nárůst velikosti pracovní síly u zemědělských podniků hospodařících v LFA. Významné rozdíly však nalezneme při srovnání mezi zeměmi. Na první pohled je zřejmé, že Slovensko a Česká republika mají potřebu pracovní síly mnoho-

krát vyšší než Polsko a Maďarsko. Pokud však srovnáme velikosti farem a přepočítáme pracovní sílu na jeden ha zemědělské půdy pak pro Českou republiku, Slovensko a Maďarsko dostaneme přibližně obdobné hodnoty 0,03 AWU⁶/ha avšak Polsko vykazuje 0,11 AWU/ha což je cca 3,5x více než v ostatních zkoumaných zemích. Pokud srovnáme celkové vstupy a celkovou produkci tak lze říci, že by podniky v LFA mají větší rozpětí mezi produkcí a vstupy než podniky hospodařící mimo LFA. Ztrátovost podniků a zároveň největší rozdíl mezi hospodařením v LFA a mimo LFA je na Slovensku. Jediný ze zkoumaných států Polsko dosahuje ve všech oblastech zisku. Do zkoumaných vstupů a produkce nejsou zahrnuty dotace.

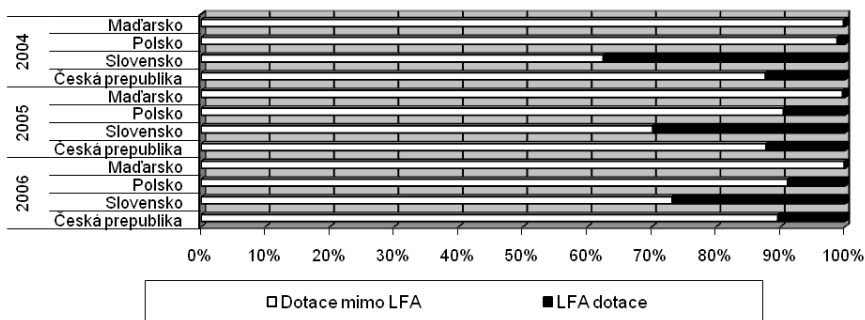
Tab. 7 - Základní ekonomické charakteristiky zemědělských podniků pro rok 2006. Zdroj: vlastní zpracování

		pracovní síla (AWU)	zemědělská půda	celkové vstupy	celková produkce	rozdíl produkce a vstupů
Česká republika	LFA - celkem	6,84	230,68	218 136,00	171 751,50	-46 385
	horské oblasti	6,98	238,48	213 879	158 842	-55 037
	jiné než horské oblasti	6,69	222,87	222 393	184 661	-37 732
	<i>mimo LFA</i>	<i>9,68</i>	<i>253,5</i>	<i>365 917</i>	<i>332 487</i>	<i>-33 430</i>
Slovensko	LFA - celkem	21,48	715,32	677 173,00	393 095	-284 078
	horské oblasti	24,59	801,51	711 724	377 470	-334 254
	jiné než horské oblasti	18,37	629,12	642 622	408 720	-233 902
	<i>mimo LFA</i>	<i>12,86</i>	<i>314,3</i>	<i>432 129</i>	<i>324 725</i>	<i>-107 404</i>
Polsko	LFA - celkem	1,74	14,95	14 398	17 893	3 495
	horské oblasti	1,74	11,5	11 477	14 599	3 122
	jiné než horské oblasti	1,73	18,39	17 319	21 186	3 867
	<i>mimo LFA</i>	<i>1,83</i>	<i>16,6</i>	<i>20 243</i>	<i>25 973</i>	<i>5 730</i>
Maďarsko	LFA - celkem	1,88	44,47	46 038	43 043	-2 995
	horské oblasti					0
	jiné než horské oblasti	1,88	44,47	46 038	43 043	-2 995
	<i>mimo LFA</i>	<i>1,78</i>	<i>50,22</i>	<i>55 736</i>	<i>53 912</i>	<i>-1 824</i>

Podíl podpor LFA na provozních dotacích nám udává využití těchto dotací v jednotlivých státech. V následujícím grafu je uvedeno porovnání zkoumaných států ve třech po sobě jdoucích letech od vstupu těchto států do EU.

6 AWU = average work unit (průměrná jednotka práce používaná zemědělskou účetní a datovou sítí FADN)

Obr. 2 - Podíl plateb LFA na celkových dotacích. Zdroj: vlastní zpracování

Z Obr. 2 je zřejmé, že Maďarsko využívá dotace LFA opravdu jen v omezené míře. Tato situace je samozřejmě dána geografickými podmínkami země a též podílem oblastí LFA na zemědělské půdě v pouhých 14 %. V Polsku od roku 2005 tvoří dotace LFA cca 10 % celkových dotací. V roce 2004 tyto dotace Polsko však téměř nevyužívalo. Tento stav byl dán legislativou. Na Slovensku a v České republice podíl plateb LFA klesá ve prospěch přímých plateb. Podíl plateb LFA na celkových provozních dotacích ve České republice v roce 2006 cca 11 %.

Při přepočtu dotací LFA na jeden ha zemědělské půdy (pro lepší srovnání z důvodu značných rozdílů mezi velikostí farem) jsou nejvyšší dotace vypláceny v České Republice (od 47 do 106 EUR/ha) dále na Slovensku (od 42 do 98 EUR/ha), v Polsku (od 25 do 46 EUR/ha). Nejnižší dotace LFA jsou vypláceny v Maďarsku cca 0,7 EUR/ha.

Pro zkoumání dopadů LFA na ekonomické výsledky zemědělských podniků jsem vybrala srovnání hrubé přidané hodnoty, čisté přidané hodnoty, důchodu ze zemědělské činnosti, celkových provozních dotací a plateb LFA. Toto srovnání je znázorněno v následující tabulce.

Tab. 8 - Srovnání vybraných ekonomických charakteristik zemědělských podniků pro rok 2006. Zdroj: vlastní zpracování

		hrubá přidaná hodnota	čistá přidaná hodnota	důchod ze země- dělské činnosti	provozní dotace	LFA
Česká republika	LFA - celkem	96 432	77 093	26 522	74 075	18 028
	horské oblasti	99 735	81 261	29 265	85 627	25 459
	jiné než horské oblasti	93 129	72 925	23 779	62 523	10 597
	<i>mimo LFA</i>	<i>136 658</i>	<i>105 935</i>	<i>22 937</i>	<i>59 075</i>	<i>1 522</i>

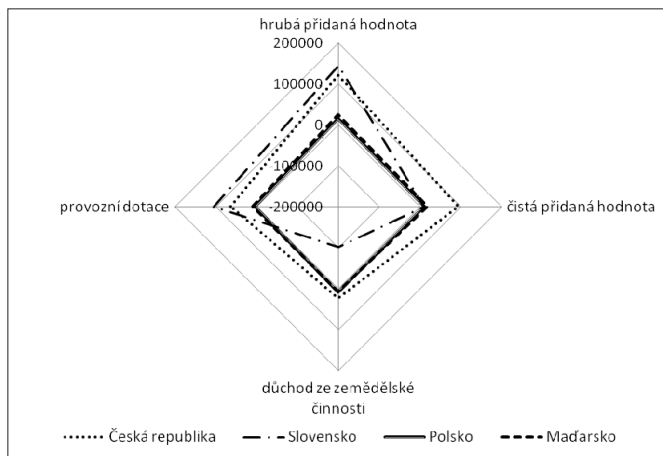
Slovensko	LFA - celkem	183 544	9 556	-121 686	156 553	52 559
	horské oblasti	224 186	15 658	-130 433	197 486	78 635
	jiné než horské oblasti	142 901	3 454	-112 939	115 620	26 482
	<i>mimo LFA</i>	<i>95 193</i>	<i>13 573</i>	<i>-72 853</i>	<i>39 425</i>	<i>0</i>
Polsko	LFA - celkem	12 121	9 256	8 067	4 978	694
	horské oblasti	10 572	8 039	7 066	4 177	527
	jiné než horské oblasti	13 670	10 473	9 067	5 779	861
	<i>mimo LFA</i>	<i>15 052</i>	<i>11 113</i>	<i>9 235</i>	<i>4 090</i>	<i>0</i>
Maďarsko	LFA - celkem	20 510	15 143	6 091	9 448	33
	horské oblasti					
	jiné než horské oblasti	20 510	15 143	6 091	9 448	33
	<i>mimo LFA</i>	<i>26 927</i>	<i>19 970</i>	<i>9 117</i>	<i>10 960</i>	<i>0</i>

Při srovnání vybraných ekonomických ukazatelů je na první pohled alarmující záporný důchod ze zemědělské činnosti u slovenských podniků a to jak u oblastí LFA tak i u oblastí mimo LFA. Tento údaj nám vypovídá o tom, že zemědělské podniky na Slovensku jsou i po příjmu dotací ztrátové. Čistá přidaná hodnota je natolik nízká, že tvoří jen část dotací LFA. Hrubá přidaná hodnota převyšuje o 27 tis. EUR celkové provozní dotace v oblastech LFA. Tyto údaje vypovídají o nepříznivé ekonomické situaci zemědělských podniků na Slovensku a jejich dosti značné závislosti na dotacích LFA.

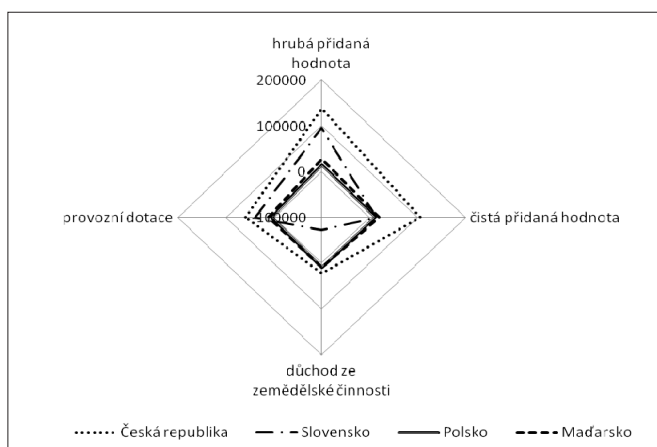
V České republice je situace lepší, jelikož dosahujeme kladný důchod ze zemědělské činnosti a dotace LFA tvoří cca 1/4 tohoto důchodu v oblastech LFA. Na druhou stranu provozní dotace jsou téměř trojnásobné oproti důchodu ze zemědělské činnosti v oblastech LFA tzn. v případě neobdržení dotací by byly české zemědělské podniky ztrátové. Dále je v České republice uveden na první pohled nelogický údaj v dotacích LFA u podniků hospodařících mimo LFA. Tato distorze je dána postupným vyčleňováním určitých oblastí tzv. oblastí Sx mimo LFA a dorovnáváním jejich plateb z důvodu postupného přechodu do oblastí mimo LFA.

V Polsku tvoří dotace LFA cca 14 % celkových dotací v oblastech LFA a i ty nedosahují výše důchodu ze zemědělské činnosti tzn. v případě neobdržení dotací by tyto podniky byly schopny produkovat zisk. Je zde patrný malý rozdíl mezi hrubou přidanou hodnotou, čistou přidanou hodnotou a důchodem ze zemědělské činnosti oproti rozdílu mezi těmito ukazateli v České republice a na Slovensku. To je dáno nízkými odpisy a externími faktory jako jsou mzdové náklady, pachtovné či úroky.

V Maďarsku je podíl plateb LFA na celkových dotacích nepatrný. Pokud však srovnáme důchod ze zemědělské činnosti s dotacemi, tak při neobdržení dotací by zemědělské podniky neprodukovaly zisk. Pro názornost jsou základní ukazatele v oblastech LFA a mimo LFA znázorněny na následujících obrázcích.

Obr. 3 - Základní charakteristiky zemědělských podniků v oblastech LFA Zdroj: vlastní zpracování

Obr. 4 - Základní charakteristiky zemědělských podniků v oblastech mimo LFA Zdroj: vlastní zpracování

ZÁVĚR

Platby LFA jsou jednou z významných dotací Společné zemědělské politiky Evropské Unie. Základní kritéria dotace jsou vymezena Evropskou Unií, přesto je dán prostor členským státům pro přizpůsobení si podmínek specifikům své země. Ze zkoumaných států jsou dány nepřísňější podmínky v České republice. Zde je obdržení dotace vázáno pouze na travní porosty v LFA (ne jako v ostatních zemích na téměř veškerou zemědělskou půdu v LFA) a danou intenzitu chovu dobytka. Tyto přísné podmínky jsou kompenzovány vyššími platbami. Dva státy, Polsko a Maďarsko, uplatňují degresivitu plateb tzn. zemědělské podniky s více hektary získávají jen poměrnou část dotace. V České republice a na Slovensku je uplatňováno diferenační procento tzn. rozdělení základních oblastí na části, ve kterých je uplatňováno určité procento základní sazby dotace.

Dotace LFA je dána geografickou polohou státu proto např. v Maďarsku zcela chybí sazba pro horské oblasti a díky příhodným podmínkám pro zemědělství zaujímá tato dotace z hlediska všech dotací do zemědělského sektoru jen okrajovou pozici. V České republice, Slovensku a Polsku je cca 50 % zemědělské půdy začleněno do méně příznivých oblastí proto také tato dotace zde má významnější úlohu. Tento geografický indikátor též ovlivňuje vliv této dotace na ekonomické výsledky zemědělských podniků. Při srovnání rozdílu mezi vstupy a produkcí je patrný rozdíl mezi podniky hospodařícími v méně příznivých oblastech a mimo ně. Dále nalezneme významné rozdíly mezi jednotlivými zeměmi. Nejhuře je na tom z pohledu ekonomických výsledků Slovensko, kde zemědělské podniky dosahují záporného důchodu ze zemědělské činnosti a nižší přidané hodnoty (jak hrubé tak i čisté) než je hodnota dotací LFA. Nejlepších výsledků dosahují zemědělské podniky v Polsku, kde i bez dotací jsou schopny dosahovat zisku. V ostatních státech je při odečtení celkových provozních dotací od čisté přidané hodnoty důchod ze zemědělské činnosti záporný. Samozřejmě nejmenší vliv mají dotace LFA na hospodaření zemědělských podniků v Maďarsku.

Autorka děkuje Fondu podpory tvůrčích činností Fakulty managementu a ekonomiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně za finanční podporu nezbytnou pro uskutečnění tohoto výzkumu.

Použitá literatura

1. NAŘÍZENÍ RADY (ES) Č 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV). 2009. [cit. 15.2.2009]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:277:0001:0040:CS:PDF>>
2. *Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013*. Ministerstvo zemědělství ČR (on line). Květen 2007. [cit. 29.10.2008]. Dostupné z: <http://www.mze.cz/UserFiles/File/EA-FRD/PRV_oficiln_schvlen.pdf>
3. *Program rozvoja vidieka SR 2007 – 2013*. Ministerstvo podohospodarstva Slovenskej republiky. (on line). Listopad 2007. [cit. 29.10.2008]. Dostupné z: <<http://www.land.gov.sk/sk/index.php?navID=2&navID2=2&sID=26&id=506>>
4. *Rural development programme for 2007-2013*. Ministry of Agriculture and Rural Development of Poland. (on line). Červen 2007. [cit. 29.10.2008]. Dostupné z: <<http://www.minrol.gov.pl/DesktopDefault.aspx?TabOrgId=1210&LangId=1>>
5. *New Hungary Rural Development Programme*. Ministry of Agriculture and Rural Development of Hungary. (on line). Říjen 2007. [cit. 29.10.2008]. Dostupné z: <<http://www.fvm.hu/main.php?folderID=945>>
6. ŠTOLBOVÁ, M. a kolektiv. *Problematika méně příznivých oblastí*. Praha: Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky Praha, 2007. ISBN 978-80-86671-47-5
7. ŠTOLBOVÁ, M. a kolektiv. *Analýza plateb LFA*. Praha: Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky Praha, Listopad 2007.
8. FADN. *Zemědělská účetní a datová síť ČR*. 2009. [cit. 25.2.2009]. Dostupné z: <<http://www.fadn.cz>>
9. FADN (on line). 2008. [cit. 25.2.2008]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/agriculture/rica/index_en.cfm>

10. SZIF. (on line). 2008. [cit. 12.3.2008]. Dostupné z: <<http://www.szif.cz>>

11. Ministerstvo zemědělství České republiky. (on line). 2009. [cit. 12.2.2009]. Dostupné z: <<http://www.mze.cz>>

Abstract

Farming in less-favoured areas brings the farmers certain disadvantages, which are compensated with LFA payments. The aim of this paper is a comparative analysis of these payments in four middle-European post-communistic countries - the Czech Republic, the Slovak Republic, Poland and Hungary. The paper is split into two sections. Firstly, there is described the LFA payment system and compared its acquisition terms and amounts of its payments. The second part deals with the impact of LFA payments on the economic results of the farmers. By the connection of these sections the reader gains the comprehensive view of LFA payment problems in the investigated countries of the European Union.

Key words: agricultural subsidies, LFA payments, FADN

Kontaktní údaje

Ing. Bohumila Svitáková

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky

Mostní 5139, 760 01 Zlín

Tel: 576 032 409

email: szizkova@fame.utb.cz